

V sredo in saboto

izhaja in velja:

Za celo leto	6 for. 20 kr.
" pol leta	3 " 30 "
" četert leta	1 " 70 "

Po pošti:

Za celo leto	7 for. 50 kr.
" pol leta	3 " 80 "
" četert leta	2 " — "

SLOVENEK.

Oznanila.

Za navadno dvestopno versto se plačuje: 5 kr., ktera se enkrat, 8 kr., ktera se dvakrat, 10 kr., ktera se trikrat natiskuje; večje pismenke plačujejo po prostoru. Za vsak list mora biti kolek (štempelj) za 30 kr.

Rokopisi se ne vračajo.

„Živi, živi duh slovenski, bodi živ na veke!“

Nar. posem.

Št. 59.

V Celovcu v saboto 5. avgusta 1865.

Tečaj I.

Liberalizem in národnost.

L. Avstrija in po nji bivajoči narodi so prišli zopet do tega, da se nadjajo novih prevažnih sprememb, ki zadevajo državno-ustavne, privatno-pravne in narodne razmere.

Od novega ministerstva pričakujejo zburjenosti in zdaj se zbirajoči Slavjani, ki hočejo tudi politično veljati, raznih reči v svoj prid, in to po vsi pravici, kajti vsemu vkljub so precej dobro porabili čas zadnje dobe, zlasti čas Šmerlingovega ministerstva. Mnogo slavjanskih časnikov se je v tem času rodilo, mnogo knjig natisnilo, in kar je več, mnogo mnogo so Slavjani skusili v javnem življenju. Zavedajo se zmerom bolj, da so si sorodci, in da so jim škode in dobički vzajemni. Dosti več zagovornikov in duševnih bojnikov jim je nastalo, in različni rodovi poznajo zdaj več možakov, katerim morejo zaupati svoj blagor in svoje pravice. Mi smo tedaj bolj oroženi, kakor smo bili leta 1861. — Potem takem smo čas nekoliko svobode porabili v duševni in narodni razvoj, in moramo čas več svobode še bolj obračati v lastno korist; zakaj svoboda ne živalska, ampak ona kot pravica, samoodsebnost delati po pravnih vodilih in po državnih postavah, je prvi pogoj vsacega, tudi narodnega napredovanja in uspešnega razvoja.

Preudarjaje vse to moramo čuditi se, da možje, ki se za liberalce ali svobodnjake štejejo, in bi zato morali svobode, napredovanja in omike želiti vsemu svetu, da, pravimo, takšni možje nasprotujejo načelu narodnosti. Že zapopadek svobode, torej teorija njegova obsega narodnostne pravice. Kdor pa hoče praktično izpeljevati svobodne pravice, mora tem več in le kar priznavati to načelo, in se sprijazniti z njegovimi nasledki, kar kaže kratek ta preudarek.

Liberalizem zahteva, naj se kazenske in civilne pravde ustmeno in javno obravnujejo in porotne sodnije vpeljejo. Kako bi pa koristile svobodne te naprave, če ne razumejo jezika, ki ga pri sodnijah govorijo in pišejo, ne pravnih stranke, ne poslušavci, ne porotniki?

Ako je sodniški jezik nerazumljiv narodu, porabi sodnija zavoljo potrebnega prestavljanja dvojn čas, in nemogoče je najti dobička teh naprav, o katerih se je po svetu že večkrat in obširno govorilo. Takšne javne obravnave so tedaj nespametne in nelogične.

Tudi zahtevajo svobodnjaci, naj se vpelje svoboda v tiskarnih zadevah. Pa za Boga gotovo zato, da narod časopise in knjige bere, da se tako podučuje, in da jih kupuje. Zatorej morajo nedvomljivo te knjige, ti časopisi pisani biti v jeziku, ki ga narod razume, ker sicer niso za-nj, ampak za učenjake.

Zopet zahtevajo naprednjaci avtonomijo ali samooskrbstvo svobodnih občin, gotovo to soseskam v blagor. Je li pa mogoče misliti, da bi občinske seje zlasti javne koristile, ako ne bi se občinarji o svojih zadevah v lastnem jeziku pogovarjali? Po tem takem morajo ljudje dotične postavbe razumeti in znati in morajo dopise vsem razumljive dobivati. —

Dalje zahtevajo liberalci, naj bi bilo postavno pripuščeno sklicovati ljudstvo v narodne zборе. Vendar prečudno bi zares bilo videti, ko bi kak vnet svobodnjak sklicani narod nagovoril v jeziku, ki ga ljudje ne razumejo! —

Dosti dobrih ljudskih učilnic želimo neprenehoma, in, kakor ime kaže, prostemu narodu v prid; zaradi tega morajo se tam predmeti razlagati v narodnem jeziku, ker sicer ne bi bile te učilnice za narod. Kako

serdito bi Nemci nasprotovali, ako bi kaka vlada ukazala, da se morajo po ljudskih šolah predmeti prednašati n. pr. v francoskem jeziku! V Holštajn-Slesviku niso terpelili še danskega jezika ne, čeravno je nemškemu v žlahti.

Vrh liberalizma so parlamenti, deželni in državni zbori. Ako se pa v kakem deželnem zboru narodni jezik ne govori, gotovo je to prenapačno, dokaz je prav nezdravih narodnih razmer, in nemogočna je takšna prikazen pri zares svobodnem, živem in zburjenem narodu.

Kedar se hočejo tedaj svobodne pravice djansko vpeljati, dela se to ne samo za državljane, ampak za cele narode. — Pravi svobodnjaci morajo po tem takim udati se načelu narodnosti, poterjevati vse nasledke in glasovati, da se vpelje narodni jezik po uradnijah, cerkvah in učilnicah, kajti jezik edino je sredstvo, s katerim se more narod podučevati, s katerim se moremo z narodom pečati. Vsega tega želi tudi pravi, žlahtni liberalizem. Vsemu temu nasprotujejo nekteri liberalci. Ti pa gotovo ne morejo biti pravi liberalci; ali jim je svoboda le plajšč, da skrivajo svoje druge namene, ali so le teoretiki dobri za šolo, nikoli pa za praktično javno življenje. Gotovo bodo takšni možje nič ali pa le malo napravili v postavodajnem obziru, in skušnja kaže vsak dan, kako resnične da so te besede.

Pa tudi po sami teoriji nam je priznavati to vodilo; kajti če je svoboda zares pravica samoodsebnost delati po pravnih vodilih in po državnih postavah, ima se vse to obračati ne samo na posamezne osebe, ampak na ves narod in na razne narode kake države, torej jim mora biti pravica vdeleževati se, ko se razsojuje o njihovi osodi, o njihovem notranjem zlasti narodnem življenju, če res hočemo, da so svobodni na-

Besednik.

Sporočilo ljubljanske gim. l. 1865.

Dragi Jernej!

Dolgo ti že nisem nič pisal, pa tudi danes ne bi bil za peró prijel, da se ne bi bil spomnil, kako so te nekdanje raznotere mervice o Matiju Čopu zanimivale. Morebiti sam dobiš letošnji program ljubljanske gimnazije od kacega dijaka; ker se pa tega vendar ne nadejam, hočem ti v kratkem sporočiti o štiri strani dolgem (23 — 26 st.) članku, ki ga je najin učitelj, g. Dragotin Melcer, spisal „Matiju Čopu v spomin“.

V vvodu g. Melcer govori, kako da je krajna bogata slavnih mož; naša dolžnost je skerbeti za njih spomin; zato sam cvetlico polaga na Čopov grob. Dalje zveš, da je 1827. l. g. Melcer, ne Čop, doveršil prve 4 gimnazijalne razrede pod učnikom Greg. Dolarjem, † 1836, in kako da je bila gimnazija takrat vredjena. L. 1827 sta bila M. Čop iz Lvova in L. Martinak iz Koprna na ljubljansko gimnazijo prestavljena. Čopa je kakih 5 tednov namestoval tebi, dragi Janej! dobro znani stavec g. Pogorelec. Potem pride Čop, ki se je s svojim ljubeznjivim vedenjem vsem dijakom pri-

ljubil, ki so ga tudi zaradi velike učenosti jako spoštovali. Pa, žalibog! da se je l. 1831 že popolnoma od šol poslovil bil.

V drugi polovici svojega spisa posnema g. pisatelj J. Kosmačev in Navratilov spis, imenuje Čopove starše, njegovo rojstno leto in rojstni kraj, in kako da se je bistri mladeneč v Ljubljani na normalki in gimnaziji, potem pa na dunajskem vseučilišču učil. Po tem izverstno podučuje mladino na Reki in v Lvovu. Da je l. 1827 v Ljubljano prišel, nam je pisatelj že prej povedal, dostavivši še to, da je po Kalistrovi smerti knjižničar postal in da je 19 jezikov govoril. Proti koncu spominja žalostno njegovo smert in navaja še nekaj verstic, ki mu jih je Prešern na grob napisal, in znani sonet: „Matiju Čopu“.

To je kratki posnetek kratkega spisa. Poglejva sedaj stvarino, ki jo nama g. Melcer ponuja, kakošna da je in kako je sestavljena.

Prav ima g. pisatelj, da v občnem vvodu spominja, da so kranjski Slovenci na duševnem polju že veliko delali, od več je pa, da se opira na Horacija; s tem ni ne tebe ne mene prepričal, ko bi sama slovenske delavnosti ne poznala. Ugovarjaš mi sicer, da je poetični g. Melcer svoj vvod navdal s pesniškim duhom. Rad bi verjel, ko bi se ne spominjal preteklih let. Saj

veš, da je treba latinščino dobro znati, ako se hoče na pravem mestu in o pravem času kaj navesti. Bodeš se pa tudi še spominjal, kako smo „bučo“ lovili, ko so naši odgajenci rüdečkaste latinske knjižnice iz šole prinesli. Kako sva se hrohotala nad njegovo jalovo latinščino, še dosti prej, kot sva v klopi sedela, kjer je M. kervavi pot potil! Jalova je tudi ta, ker le nevednežem zamore namazana jalovost oči slepiti. Kako prečudno je z Homerjem ropotal!

Kakor je bila že nekdanj Melcerjeva navada, da je pri učenju celo leto le načerte ravnal, skoro vsako uro druge, tako je tudi za ta sila dolgi (!) spis le načert objavil. Prav potreben je načert pri 4 straneh, ker 4 ali vsaj 2 verstici se z njim lahko napolnijo! Važno je za nas in zlasti za slovenske dijake, kar smo v vvodu in načertu pozvedeli. Še bolj važno pa je, da nam g. pisatelj razklada, kako se je nekdanj v latinskih šolah učilo. Slovenski pisatelj Melcer ni mogel skovati izrazov za „gramatical-classen in humanitätsclassen“! Vem pa, da jih tudi od njega pričakoval nisi, ki je nekdanj nam petošolcem pri učenju slovenščine priporočal, naj pišemo „rotuš“, „lontuš“, „šištat“, itd. in gotovo se še živo spominjaš, kako je Poldeta hvalil, ki mu je v nalogi zapisal: „tako imenovani rotuš stoji na velikem placu“.

rodi. Da pa morejo vdeleževati se, ima vsak svoboden narod na vso moč skerbeti za svoj jezik, za prvo sredstvo, da se moremo pogovarjati in porazumljati, in v ta namen morajo se mu odpreti duri in vrata. Liberalci, kateri temu nasprotujejo, ne razumejo, kaj je svoboda, ali je pa nočejo razumeti, bojé se obračati načelo svobode tudi na razne narode kake države, bojé se torej doslednosti in logike do konca.

Preudarjaje vse to moramo dalje sklepati, da se ima državi, obsegajoči razne narode, napraviti ustava pravična vsakemu narodu, in to je le federalizem. Še celó nemški narod, ko bi se zedinil v eno državo, federalno bi se zvezal, dasitudi so vsi Nemci enega rodu in enega jezika. V Franciji je sicer zmagal centralizem, pa koliko krvi je pretil! — Domoljubna, razsvitljena, pa federalna „Gironde“ je na „šafotu“ poginila in ž njo tudi svoboda, ktere Francozi še zdaj čakajo. Koliko primernejši da je zatorej federalizem Austriji, po kateri živi toliko narodov in jezikov, vsak lahko sprevidi. Da je pa mogoče vpeljati ga, kaže še celo republikanska Švajca, kjer trije različni narodi svobodno in složno žive. Kaj nek ne bi tedaj to mogoče bilo Avstriji, v kateri vežejo razne narode ne samo materialni dobički in potrebe, ne samo pretekla zgodovina in posebne okoliščine, ampak tudi pragmatična pogodba (Sanction)?

Avstrijsko cesarstvo.

Dežele niže-avstrijske.

Iz Dunaja. Δ▽ (500letnica; novo ministerstvo). Veste, da smo 1. avgusta začeli obhajati petstoletnico, kar obstoji naše vseučilišče. Cesar smo se vsi bali, godi se: Naše ljudstvo, posebno naše dijaštvo nima serca do te slovesnosti. Celó mesto se obnaša nekako mrtvo in mervto, in ako bi peščica ptujcev ne bila prišla in ako bi cerkvene slovesnosti in nekaj obligatnih govorov ne bilo, človek bi še ne vedel kar, da se toliko imenitna reč na Dunaju obhaja. Zakaj je vse to, veste še iz mojih poprejšnjih dopisov. Morebiti, da prihodnjé enkrat še kaj od nje pišem. Ali bolj, kakor pa vsa ta petstoletnica, zavzema naše ljudi in naše časnike novo ministerstvo. Razun ministra za kupčijske zadeve imamo zdaj vse ministre, pa vsi novi ministri našim ljudem in časnikom niso po volji. Kaj bojo nam sami grofje in baroni dobrega prinesli, tako poprašujejo; gotovo bi naši časniki kaj radi hudo in ostro godernjali in razsajali, pa si

vendar ne upajo, odkar je njih odrešenik in zveličar Šmerling naredil tako strašno fijaško. Ni še dolgo, kar so ga v zvezde kovali, — zdaj pa stojé pri groblji in na razvalinah celega ozidja, kar ga je bil stavil! Boljšega moža pa ne vedó in tudi nimajo svetovati, zatorej jezik malo bolj za zobmi deržé in čakajo, kaj bo počejala nova ministerska gospóda. Kar nas Slavjane na Dunaju tiče, povemo, da od nemških liberalistov, birokratov in centralistov nismo se nadjali nikoli kaj dobrega, več upanja — le recimo naravnost! — vse upanje stavimo na zlahtnike in avtonomiste. Kar nas moti in straši, je samo to, da sta Šmerling in Hein vendar le postavljena na prva mesta naših sodnij. Škoda, da Belcredi ni imel volje ali pa moči, tudi ta dva možaka djati v dobro zasluženi počitek. Pa, kar ni, pa more biti! Tudi Komers, minister pravosodja, v Avstriji posebno na Češkem ne slovi kaj dobro, preveč je strune napenjal zoper federalistične časnike in vrednike v Pragi. Pa morebiti ni delal po svojem duhu in sercu, Bog ve, kakšni lističi so letali iz Dunaja v Prago in ljudi naganjali delati zoper svojo lastno voljo; zdaj je druga, — g. Komers je minister in sam svoj gospod, torej čakajmo, kako se bode obnašal. Da je grof Mensdorf ostal, nam je žalibog dokaz in priča, da se naša zunanja nesrečna politika obrnila ne bode: tam zunaj v „Reichu“ in tam doli dalječ na Turškem naša vlada ne dela prave politike; škoda, da se je bode deržala tudi še naprej. — Grof Lariš velja za enega najbogatejših mož v celej Avstriji. Zavoljo tega samega pa vendar še ni sposoben za finančnega ministra. Pa to je vse hvale vredno, da tak gospod, ki mu tega ni treba, prevzame tako težko butaro naših državnih financ.

To je velika daritev in nam je lepo znamenje, da ima Lariš gorečo ljubezen do naše avstrijske domovine. Kar nam posebno dopada, je to, da je svoje ministerstvo vse novo osnoval, vse stare uradnike spodil in si dva gospoda izbral, ki slovita kot prvaka v finančnih in gospodarstvenih zadevah, gg. Savenau-a in Beckhe-a. — Ravnokar se je zagnal po mestu veseli glas, da baron Hübnér prevzame kupčijsko ministerstvo, žl. Schwarz pa da bode pri njem državni podtajnik. Da kratko posnamem: Avstrija je zdaj prvokrat na potu, ki pelje k miru in k sreči, — dá bi le Madjari pametni bili, preveč ne tirjali in ne pozabili, da je v Avstriji še drugih narodov, ki nosijo enaka bremena pa zaslužijo tudi enake pravice.

beli Ljubljani kaj enacega pisati in objaviti sme!

G. Melcer pravi dalje, da so ptujega Čopa v plajšču videli stopiti v prefektovo kancelijo (prim. besedo s šternalem od petošolca); čudno, rojenega Kranjca, slavnega Čopa tu g. M. „ptujega gospoda“ imenuje! Le dostavil naj bi še bil, da je plajšč obráčal po vetru, kot sedaj marsikteri gospod v Ljubljani, ki domačinom zabavlja le kliče „dulce in patria bene vivere“; pa saj se debelih gospodov, tujecev v domači deželi, nikoder ne manjka! Tako neslana nedoslednost se je le najnemu g. Melcerju mogla iz peresa zmuzniti.

Moraš pa g. pisatelju posebno hvaležen biti, da je vsaj na 2. štr. (24 štr.) v kakih 12 versticah Copovega delovanja na ljubljanski gimnaziji opomnil. Pa tudi tu niso njegovi občutki samemu Čopu posvečeni, ampak deli je med razne žive in zamerle gopode. Vedno se mu skomina po Vodniku in Prešernu, še drugače bolj, kot se je tebi skominalo, ko nam je g. pisatelj semtertje kako Prošernovo pesem s hropečim glasom narekoval, ko jo je dijak na černo desko pisal. Pisatelj ne pozabi opomniti Kersnika in Jožka in vedeža Petruzita. Glej, pokojna učenika Kersnik in Jožka, nama in pisatelju še v grobu zbujata občutke o Čopu „Professor publicus“ pa z dunajskim pra-

Dežele notranje-avstrijske.

Iz Celovca. (Kmetijska razstava; ljudske šole na Koroškem; uršulinarske šole v Celovcu). Od več strani nas Slovenci nadlegujejo, naj bi pripomnili, da se pri kmetijski razstavi v Celovcu na Slovence in njih jezik ne pozabi. Očitno povemo, da imamo le malo upanja. Vsi nemški časniki, ki izhajajo v Celovcu, prinesli so načert in povabilo za kmetijsko razstavo v Mariboru, v kateri se štajerskih Slovencev ni pozabilo. Vse to so prvaki naše kmetijske družbe gotovo brali. Če jil nemška beseda ni dregala v oči in ni pri njih misli zbudila, naj tudi oni delajo po izgledu gotovo tudi pomemčene štajerske družbe, tako jih ubogi „Slovenec“ nikakor prekerstil ne bode. Naša gospoda pač svoje misli: Da na koroškem ni Slovencev, ali pa pa kar jih je, da vsi znajo nemški, ali pa da ne marajo nič za slovenski jezik, — ne da si iz svoje nemške ali pomemčene glave zbiti in trobi svojo: Vsa koroška slovensčina je le maslo nekterih rogoviležev. Zatorej udje kmetijske družbe, ki ste slovenske kervi in misli, obrnite se naravnost na vodstvo kmetijske družbe v Celovcu in tirjajte možko to, kar vam gre po vsej pravici.

Iz našega škofijskega zakonika povzame mo te le uradne novice zastran ljudskih šol. Leta 1863/64 je le v eni dekaniji več otrok v šolo hodilo, nego jih je v šolo hoditi dolžno, in ta hvale vredna dekanija je Zgornja Zilja. Za to se pa verstijo dekanije takole: Od sto otrok jih hodi v šolo v dekaniji:

Zgornja dravska dolina	98	otrok
Spodnja	97	„
Terg	95	„
Beljak	93	„
Spodnja Zilja	91	„
Krapfeld	91	„
Sent-Vid	90	„
Sovodje	85	„
Melska dolina	85	„
Sent-Lenart	84	„
Breže	83	„
Kanalska dolina	83	„
Celovška okolica	76	„
Wolfsberg	74	„
Zgornji Rož	74	„
Kerška dolina	73	„
Sent-Andraš	58	„
Doberlaves	57	„
Doljni Dravbreg	57	„
Velikovec	56	„
Tinje	55	„
Pliberk	53	„
Spodnji Rož	52	„

hom Melcerjevo pero navdušuje. „Božja majka“, kam smo zašli! Se ve da o Čopu pa ne besedice!

Nekdaj smo nedolžni šolarčeki g. Melcerja radi imeli, ker ni dvojek dajal. Morebiti se je od Čopa te milosti priučil! Tudi nam pisatelj nikoli ni bil „Orbilus plagosus“, kakor se zopet v latinščini izvedeni g. pisatelj s Horacijem hvali. Res, to je hentano prebrisana glava, ne samo glavica, rekeli bi, da je to že „buča“. Kako je naju navduševal, ko je z malim Pützom v rokah, pisal rodovnike na desko, mislim da drugače bolj, kot je Čop — mala glavica — pisatelja — veliko butico, „ko je v predmet jemal slovensko slovstvo“. Vsaj lahko tako sodiva po prečudnih občutkih, ki je v svojem spisu g. Melcer naznanja. Nikar se ne jezi, da do sedaj še o Čopu nisi nič zvedel; pa tudi od druge polovice se ne smeš boljšega nadjati.

Protí koncu št. 24. in na 25. in 26. št. (2, 3, 4.) je g. Melcer, če ravno ne „Orbilus plagosus“, pa vendar „plagiosus“, prav slabe baže. Ne meni pa s tem, da bi se bil on hotel na skrivnem s tujimi žulji lišpati. Melcer pove, od kod da je te strani posnel. Posnel jih je pa tako slabo, da še gotovo nobene reči tako slabo, posnete čital nisi. Zdi se mi, da je „Orbilus plagosus“ tudi „Orbilus plagosus“ med slovenskimi pisa-

Res veliko sva imela opraviti, da sva zadostovala vsem tirjatvam šolskim, vendar sva se pa zmirej veselila, ako sva se kakega predmeta dobro naučila. To pa je bilo le pri izverstnih učiteljih mogoče. Vsaj veš, da se od nas nobeden zgodovine na spodnji gimnaziji ni kaj prida naučil, vendar je pa človek z vsako malenkostjo marsiktero „bučo“ lahko v kozji rog vgnal. Tedaj se mi sila napačno zdi, da g. Melcer staro sistemo hvalisa; lastna skušnja bi ga morala podučiti, da je bila za marsikaj jalova. Imenitniše vprašanje pa je to: Kaj ima stara sistema opraviti s Čopovim spominom? Gotovo so to le prečudni Melcerjevi občutki, občutki gorečega učenca Dolarjevega za M. Čopa! Kako mu more tako goreče občutke zbujati smert Dolarjeva in Martinakova, slavno odgojiteljstvo „Janeza Pogorelca“, ki s križem obdarovan od l. 1860 v Ljubljani v pokoju živi! Res, dragi Jernej! g. Melcer se od najnih mladih let še nikakor poboljšal ni, ker tu je raznotere reči v pravosodergo pomešal in slovenskemu narodu zapisal „Čopu v spomin“. Preblagi občutki! Presrečni človek, ki ga navdajajo! Ko ta prečudni pleméle, po naše ričet, čitam, zdi se mi, da me „luna terka“.

Kaj neki čenča o takó nepomenljivih rečeh, mi ugovarjaš; ali meni serce veselja igra, ko vidim, da se l. 1865 v

Ta razkazek nam priča, da je še takih dekanij, po katerih komej polovica otrok ljudsko šolo obiskuje, in te dekanije so — slovenske, to je pač žalostno! Vemo, da je to še od tistih žalostnih časov, ko se je po šolah samo le nemškutarilo in po takih šolah ni bilo videti nobenega sadu. Ni čuda, da ubogi Slovenci niso imeli ne glave ne serca do takih šol, v katerih se otrok v šestih — osmih letih se brati ni naučil, in da po tem takem še šole in učenika niso hotli imeti. Pa zdaj se je obrnilo na bolje; kar se po šolah mladina uči keršanski nauk, brati, pisati in rajtati, — se ve, kjer ni kak nemškutar — imajo tudi ljudje več veselja do šol in ga bojo vedno več dobivali od dne do dne. — Slovenci! glejte in skerbite za svoje šole; časi so taki, da, kdor ne napreduje, čaka ga beraška palica in stergan rokav!

Naj še nekaj povemo o dekliskih šolah pri sv. Duhu. Čč. gg. Ursularice se toliko trudijo in prizadevajo pri svojem podučevanju, da so res na vse strani vse hvale vredne. Le ena sama stran je, zavoljo ktere moramo čč. gospé grajati. Naša dekleta postanejo sčasoma gospé in matere, ali pa dekle, rokodelke, delavke. Zdjaj pa le poprašajte, kako vse te pri svojem poslovanju potrebujejo slovenskega jezika. Zatorej se nam res po pravici čudno, prečudno dozdeva, da se zastran slovenskega nauka ne premaknejo na bolje. Take prebrisane gospé bi imele vendar le spoznati, kaj učenkam o svojem času koristi in kaj tudi šoli hvale in slave donša. Skrajni čas je, da se tu kaj preuredi. Tudi šolske oblastnike naj pri tej zadevi spolnujejo svojo dolžnost! —

Iz slovenskega Štajerja. K. (Letina; — preseljevanje Slovencev; — ljublj. prepír.) Od vseh krajev naše mile Slovenije žalosten glas odmeva, kako materijalno blagostanje naše domovine nevdružljivo propada, letos se pa posebno za naše kmetijstvo zavoljo prečudne suše huđi časi prikazujejo, tako da smo komej lansko leto, ki je v nekterih krajih celo siromaštvo storilo, premagali, letošnje leto nam še hujša prihodnost proti. Kamor se po kmetijah ozreš, povsod zapaziš eno isto žalostno obliko. Naš marljivi kmet bode z letošnjimi pridelki svojo družino in živino težko preživil; kaj mu pa ostane za prodajo, da si potrebne novce za davke in druge neobčudno potrebne stroške pribavi? Siromašnejši kmetje bodo letos, ker jih sila tira, svojo živino za vsako neusmiljeno ceno prodali, ali pa domá poklali, tako da gosposka za

давкне dolgove ne bode imela kaj rubiti. Vse je več ko polovico dozdane vrednosti zgubilo, novci zginjajo med prostim ljudstvom, da je čudno; kdor je v zadnjih 15 letih zemljišča kupil ali pa po cenitbi prevzel, občuti zdaj pretežko breme, ktero si je naložil. Do sedaj je še kmet svoje davke poravnal, kako mu bode pa letos in prihodnje leto to izteklo, sam Bog vé. Vse nas opominja, da nam za nektera leta prav hudi časi grozijo. Od nekđaj je bil Slovenec zvest in z ljubavjo vdan svoji domači zemlji, in prav redko se je slišalo, da je slovensk kmet radovoljno svoje zavetje zapustil, zdaj pa bi se marsikteri našel, ki je rade volje, pri prvi priložnosti se preseliti v tuje kraje. Od kar se je glas raznesel, da v Serbski kneževini naseljenci rodovitna zemljišča od vlade brez plače dobivajo, in da ruska vlada naseljevanje inostrancev po svojih deželah jako podpira in naseljencem v Kavkaziji celo zemljiščne davke, ki so tam čisto majhni, prvih deset let pušča, ne misli nikdo več na daljno Ameriko, kamor tudi siromašni ljudje potnih stroškov zmagati ne morejo, ampak na južne in izhodne kraje naše velike slovanske očetovine. Poleg takih nezgod, ktere zdaj naš slovenski narod stiskajo, je pa vendar za srce pravega domoljuba velika tolažba, da se protinarodni napuh v naši domovini vedno bolj uklanja pravi, rodoljubni zavednosti. Bog daj, da bi pod vodstvom novega ministerstva Slovenci na taistem potu, po katerem so se pod Šmerlingovo sistemo tako težavno plazili, krepkejše korakiči zamogli! Nadjajmo se lepše bodočnosti, saj vidimo, kako se naši narodni zavodi, naša Matica in njene hčerice „Čitalnice“ brigajo za duševni razvitek našega naroda, in kako tudi narod naš cení in spoštuje svoje voditelje in dobrotnike. Mi štajerski Slovenci smo od nekđaj že vajeni na belo Ljubljano, kakor središče našega narodnega življenja, se ozirati, in smo vedno od ontod „parolo“ za naše ravnanje očakovali. Zato Vam pa tudi, dragi sosédnji bratje, ne moremo izreči, kako nas to nemilo prijema, da se v okrilju prve in poglavitne čitalnice v Ljubljani, s ktero se ves slovenski narod ponaša, na skrivnem razdor pripravlja, tako da že sedaj naši nasprotniki z velikim zadovoljstvom trdijo, da se je narodni tabor na dve protivni stranki razdvojil. Morebiti da se tistim gospodom, med kterimi naše slovenske prvake spoštujemo, in kteri so v tej stvari zapopadeni, ne dozdeva toliko nevarno, v domači hiši tudi hišne prepire vganjati; nam pa, ki iz daljine brez vse

strasti na vaše bojišče gledamo, vidi se kakor da bi po takovem prepíru se lahko dete — s kopeljo zavrglo. Mi si ne moremo nikakor razjasniti, kaj da je našega visokocenjenega voditelja, kteri si je s tolikimi žertvami ljubav in spoštovanje naroda svojega pridobil, tako razžalilo, da se mu je vredno zdelo, predsedništvo narodnega društva, kakor vsakteri Čitalnico ljubljansko pozna, zapustiti. Ako ima naš slávni voditelj v resnici nasprotnike v Čitalničnem društvu, moremo ga utolažiti, da brez tega tudi v drugih družbah ni, in kakor on sam ve, naši naredni prvaki malo-kđaj drugod, kakor po trnjevi poti koračijo, njemu pa je Bog posebno takovo dušno orožje podaril, da se mu beg iz bojišča nikakor ne spodobi. Mi Vam tedaj, častiti gospod Dr. Jan. Bleiweis, s tistim zaupanjem, ktereга ste gotovo od naše strani prepričani, naše iskreno želje na serce položimo, da Vi tudi v tej neprilicni stvari domoljubno perve korake storite, da se zopet stari mir in sprava v vaši čitalnici vdomači. Kar se pa odpovedi čitalničnega stanovišča od strani gospoda Sovana tiče, vidi se nam pa celó neverjetno, kako bi obče znan rodoljub, kteri je v tistih časih, ko je še naša mila Slovenija v zibelki spavala, tako odlično svoje domoljublje izkazoval, zdaj ravno tisto poslopje, ktero je s tolikimi stroški vlastito za čitalnico prirediti dal, na vsestransko škodo odpovedati in na tak način ne samo svojim protivnikom, kterih gotovo veliko ne more imeti, temuč celemu društvu čitalnice, da, smemo reči, narodu slovenskemu svoja vrata zapreti namerja. To ni pravo rodoljubje, ktero se tako hitro razžaliti in odpoditi da! Vam pa mlajši rodoljubi slovenski, ki morebiti ravno to tudi med svoje zasluge za našo domovino prištevate, da se postojnemu in previdnemu ravnanju naših narodnih starešinov v krepki odpor stavljate, Vam odkritosrečno povemo, da domovina od Vas še najboljšega sadú pričakuje in Vam zato enkrat tudi hvaležna bode, za zdaj pa dovolite, da se narod na tiste ozira, kteri so v težavnih časih kermilo naše previdno in srečno vodili. Mi se nočemo v vaš domači prepír o čitalničnem razdvoju vtikati, bojimo se samo narodne nesloge, ki bi znala iz vašega prepíra še priti. S takovim početjem vi najbolje nemškutarjem v roke delate, kteri so tudi pri tej prigodbi z vami prav zadovoljni. Prava domoljubnost ne dopušča, da brat bratu zamerja, in da eden drugega razžaljuje, ona slogo čuva, brez ktere narod napredovati ne more!

telji. Novega le mervice ne pozveš, razun tega, da g. Melcer po svoji stari navadi ne more zamolčati, da je izvedene glavice nekđaj tudi bogoslovja se učil, ker navaja ti T. Kempenčana in svoje občutke s Horacijem sklepa. Kako da je z vsem tem g. Melcer Čopu nov spomin postavil, bodeš še vpraševal, ko moje sporočilo prebereš ali pa sam program pregledaš. Vse Horacijeve verstice, kakor lepe in gladke da so tudi, ne morejo napčne občutljivosti v tebi zbuditi, s ktero se g. pisatelj tako šopiri. Pravo je le žadél, ko je s Prešernovo nagrobnico in sonetom svoj spis končal.

Kakor veš, g. Melcer še od nekđaj daleč po svetu — krož Ljubljane? — slovi kot velik zgodovinoznanec. Melcer zgodovinoznanec in „M. Čopu v spomin“ — kaka prečudna „neizgruntana“ trojica! Prašal bi ga, kje da se je zgodovine učil, da si upa iz zgodovinskega obzira kaj enacega spisati? Bog ve, po kakih pravilih se je ravnal?! Morebiti ima kak rečnik à la Brockhaus, iz ktereга je razne smeti pomedel, kot tisti, ki je za svojo preskušnjo iz „Conversationslexika“ zgodovinsko nalogo prepisal. Kakor stara blebetulja kroži kmalo o tem, kmalo o unem; le o tem nikoli ne govori, kar si je po „naočju“ in po načertu razpravljati določil. Res, izverstni zgodovinar! Ali g. Melcerju ni znana zabavljica: — — — „le

črevlje sodi naj kopitar“!? Zdi se mi, da se g. Melcerju le dozdeva velika navdušenost za M. Čopa, ki je 19 jezikov ali gladko govoril ali dobro zastopil, ko jih g. Melcer komej 5 ali 6 zna, ker na st. 26. pravi: „Vem, kako težko je iz lastne skušnje, se jih le 5 ali 6 resno naučiti“. Dragi Jernej! gotovo se še spominjaš, kako je g. Melcer na spodnji gimnaziji s svojim jezikoznanstvom nas sleparil, se ve da smo se napol sled mi kot drugošolci mu smejali, če je kako francosko frazo prečudno in hropeče izgovarjal in prav čudno naglašal. Naj bi se bil raje bolje privadil priljubljene mu nemščine, da se mu ne bode v redu in v „deutschen ordenshausu“ Nemci posmehovali, ko se s svojim jezikoznanjem oholo ponaša. Nam Slovincem še ni veliko koristilo, da g. Melcer zna najin in svoj materin jezik, in če se ga ne bo bolje naučil, tudi nikoli dosti hasnilo ne bo. Smešno pa je, da se upa pred javnim svetom primerjati s slavnim Slovincem, pa saj se je tudi žaba napanjala, ko je vola zagledala!

O pisavi bi ti pa lahko 5 strani napisal. Kaj enacega še ni imelo slovensko slovstvo, naj pogledaš besedoslovje ali skladnjo zanimivega sestavka. Res se sicer ni bati, da bi ta spis nam slovenščino zelo oskrnil, ker do sedaj ima g. Melcerjevo ime še premalo veljave. Uboga pa mladina, ki jej on

prerajeno slovenščino tako kvári! Kako morajo dijaki 4. in 3. (b) razreda slovenski pisati in govoriti, ki je naš g. pisatelj slovenščine učil. Tedaj videant consules, ne — Ljubljanski pervaki! Znati pa je, da je dijaška „Torbica“ g. Melcerja tudi po duhu spremenila v Slovenca, če ravno mu jezik še sila okorno teče. Mehurji, ki je nekteri po vodi spuščajo, še niso nobenega pametnega slepili in upam, da umazani mehurčki g. Melcerjevi tega tudi ne bodo.

Kakor vidiš, dragi Jernej! si ne boš iz Melcerjevega spisa za Čopov životopis nikakoršnega gradiva nabral. Ako pa program v roke dobiš, opiši mi v prihodnjem listu bolj natanko Melcerjevo pisavo, ker vem, da se jezikoslovni pretresi tvoji gladki besede bolj prilegajo. Ne misli, da je toliko tiskarnih pomot v spisu, ker vidiš, da so Prešernove pesmice prav navedene; te pomote so od nekod drugod. Z Bogom!

Ivan Prodovski.

* Gg. Miklošič in Utiešinovič na znanjata drugi izkaz prineskov za dela Vuka Štef. Karadžića, iz ktereга se vidi, da rodoljubni Slovani darujejo po svoji moči po 1, 2, 3, 5, 10, 50 do 500 gld. Tudi po 50 kr. jih je mnogo darovalo. Naj bi tudi Slovenci pridno zbirati začeli!

Iz savinske doline. 20. julija — ski. (Letina; — Tagespošti). Tudi v naši, sicer zelo rodovitnej dolini je bila letos jako slaba košnja in žetev; malo je žita in še manj sena za živinsko kermo. Prav terda bode v naših krajih, že zdaj nima uboga živina kaj jesti; kaj pa še le bode po zimi? Že zdaj je tako ceno živina, da se meso pitanih vol po 10 krajcarjev 1 funt prodaja in ako v kratkem dežja ne dobimo, bo z drugo košnjo in z drugimi poljskimi pridelki tudi slabo. Slabi so že zdaj časi bili, pa kažejo se še slabjeji. Pomozi Bog! — Graška „Tagespošta“ ima v svojem 151 listu od 5. t. m. nek sestavek, v katerem pisatelj o dervarjih, ki z lesom po Dravi kupčujejo, govori; med drugimi rečmi pravi pisatelj, da se prvemu vozniku pri plavah „Germanuš“ pravi in da to ime znabiti od „manu gerere“ izvira „ker so na Dravi rimski naselniki bili“. O ti ubogi modrijan, ozri se na domače ljudstvo in našel bodeš, od kod izvira to ime, ki je tudi pri naših veslarjih v navadi; mislim, da se je naš modrijan zmotil in imena ni prav razumel, kajti nobeden ne izgovarja „Germanuš“, ampak Kermanuš, in to ime je čisto slovensko; vsakemu menda je znano, da kermi, kermaniti je nemško „rudern, das Ruder führen“. Da bi le taki ljudje o etimologiji slovenskih besedi ne pisali, kateri od slovenščine nič ne razumejo; vsak naj ostane pri svojem kopitu, že pravi star prigor in to je tudi gola resnica.

Dežele trojedine kraljevine.

Iz Zagreba. 1. avg. Š. (Naše stranke; g. Strossmayer). Motna je bila pri nas voda, človek ni vedel, kaj da bode, kdo da zmaga. Pa voda se čisti in hvala Bogu! zmagala bode stranka naša — narodna. Imamo pa pri nas tri stranke; je stranka narodna, madjaronska in vladina. Narodna stranka je največja in šteje med seboj naše pervake. Glava jej je naša slava in dika — vladika Strossmayer, za njim tudi slavni advokat Mrazovič; — ti so federalisti v pravem, slavjanskem duhu. — Madjaronska stranka, ktera gleda rajši v Pešto kakor na Dunaj, šteje svoje prijatelje med našimi plemenitniki: baron Rauch, Hellenbach, grof Jankovič, Pejakovič in drugi zlasti v Slavoniji so pozabili, kaj so Madjari s Slavjani počenjali in koliko kervi se je prelilo, da so se Hrvatje otrsli madjarskega jarma. — Vladina stranka je najslabša, in šteje svoje glave na Dunaju v dvorski kancelariji, po uradnih naših in med poslanci iz vojaške meje. Govornik te stranke je „Domobran“, pa tudi ta je začel poslednje dni svoj plajšč tako sukati, da je skorej preskočil v kolo narodne stranke.

Tako je zdaj pri nas, zatorej se nadjamo od prihodnjega zbora vsega dobrega. Vojska že bode, zmagala pa bode stranka narodna. Velika škoda jej je gotovo ta, da ravno zdaj v tako kočljivej dobi nima svojega, da nima v Zagrebu nobenega časnika, — pa vendar pravica in resnica zmagate na koncu tudi same. Bog daj pravici svojo moč! — Govori se, da se premilostljivi vladika Strossmayer iz Jamnice poda na Dunaj, kar bi bilo kaj veselo in dobro znamenje.

(2. avgusta je prišel res na Dunaj. Vredn.)

Ptuje dežele.

Pruska.

Zastran polabskih vojvodin se še nič prav ne ve, kaj da bo. Le to se iz vsega bliska, da bi jih Bismark za Prusko rad dobil in jo tako primerno razširil. Francoskemu poslancu je neki celo rekel, da želi vojske z Avstrijo in da Pruska mora z lepa ali z gerda največjo oblast na Nemškem dobiti. Tu pa najberže pomoči od Italijanskega pričakuje. Prijatli Avgustenburškega se preganjajo, avstrijski poslanec pa protestuje. Z Bismarkom tedaj res ni dobro češenj zobati. Kako doma ustavno pravo z nogami tepta in se prav puntarsko vede, priča nam

Kolinski dogodek, kjer so vojaki mirne poslance razpobili. — Sicer se pa na Nemškem zdaj prav dobro imajo. Svečanost in veselje ni konca in kraja. Lovci so se sešli v Bremit, pevci pa v Draždanih, kjer se je dobro jedlo, pilo, napivalo, objemalo in pelo o nemškem „Vaterlandu“, da je vse odmevalo, in so vsi nemški časniki polni taci „berichtov“ — potem pa je bil konec!

Francoska.

Ves svet zdaj govori o ondanjih volitvah za srenjsko svetovavstvo. Kaj pa je tacega, da se tolikšen hrup žene? Vsem je znano, da je centralizacija na Francoskem najhujša in da čisto vse objema, zadušivši vso samostojnost in pristo gibanje po mestih in po kmetih. Nekdaj ni bilo tako. Napoleon je sicer res vse še bolj pritegnil in centraliziral, ali polajšali so mu že njegovi spredniki to delo, ker so eden spred družega bolj centralizovali ter Pariz za glavo postavili, ki naj za vse misli in dela. Zdaj pa že delj časa drug veter piše. Francoze, ki se tako radi ponašajo, da so civilizaciji prednja straža, obvezema zdaj groza, ko vidijo, da so vsi omreženi in da nimajo kar nič samostojnosti. Tudi jim Napoleonova vlada čedalje huje preseda; da bi jo kakor si bodi spodrinili, jeli so se zadnji čas na vso moč za samostojnost vnemati. Pokazali so že to pri volitvah za postavodajavni zbor, ker so po mestih kolikor mogoče, samo svobodomiselnje in vladi neprijazne poslance volili. Pri zadnjih volitvah za srenjsko svetovavstvo pa so še bolj pokazali, da jim ni več mar za centralizacijo in da se hočejo tudi po srenjah svobodno gibati in občinske zadeve sami obravnavati. Vlada je sicer še zmagala, — najbolj po kmetih — ker so se večidel nji prijazni svetovavci izvolili, ali kaj bo prihodnjic, če bo agitacija zmirej večja? Napoleon, ki tudi dobro posluša občeno mnenje in glasilo, moral jo bo drugam zasukniti, če hoče svoj prestol rešiti in svojega sina nanj posaditi. Duh samostojnosti veje, in to je tudi, zavolj česar so ondanje volitve pomenljive in resnega premišljevanja vredne, pa ne samo na Francoskem, ampak tudi povsod drugod, kjer so tako radi francosko centralizacijo posnemali!

Razne novice.

Družba sv. Mohora. Izdava letošnjih družbinih bukev se je proti lanskem letu za nekaj dni zapoznila; razpošiljava se vendar že prične okoli 8. dne tekočega mesca. V tem času je družbi zopet nekaj novih udov priraslo, tako da jih šteje sedaj že 2719. Vseh stroškov je letos 2551 gld. 77 kr., prejemkov pa 2999 gld. 94 kr.; tudi matičino premoženje je primerno naraslo. Kar je denarja čez stroške ostalo, nakupilo se je za-nj za 128 gld. raznih bukev č. gg. dek. predstojnikom, za 101 gld. 35 kr. 25 gg. farnim predstojnikom, za 102 gld. gg. bogoslovcem, za 116 gld. 82 kr. pa slovenskim gimnazijam in realkam. Vabilu k pristopu za prihodnje leto pristavljamo serčno željo, da se oglase čast. družniki vsako leto, če je le mogoče, že v prvih treh mescih novega leta, da se more lože in za časa presoditi, koliko bukev se more dati v natis, da se stroški kolikor je mogoče po prejemkih zravnaajo.

Seja družbe sv. Mohora. Dne 16. julija je imel odbor družbe sv. Mohora sejo, v kateri se je sporočevalo o veselem družbinem napredku v tekočem letu in med drugimi manj važnimi rečmi sklenilo tudi to-le:

1. Ker se je pri končnem obračunu pokazalo, da prejemki tudi letošnje leto presegajo družbine potroške, zato se bode za ta ostanek nakupilo po znižani ceni raznih slovenskih bukev po več iztisov za darila a) 56 č. gg. dekanijskim predstojnikom; b) 25 farnim predstojnikom, t. j. šestim v goriški, kerški, lavantinski in ljubljanski in enemu v teržaški škofiji, ki imajo največ družnikov v svoji fari za da-

rila ali farne bukvarnice; c) častitim gg. bogoslovcem v Celovcu, Gorici, Ljubljani in Mariboru in d) gimnazijam v Celju, Celovcu z realko vred, Gorici, Kranju, Ljubljani, Mariboru, Novem mestu in v Terstu. ter goriški in ljubljanski realki. Častiti gg. dekani torej dobé: Majcigerjevo „zgodovino sv. Cirila in Metoda“, lavretanske pridige, „Umekove „Pesme“ in „Marije Rožencvet;“ gg. tarni predstojniki: „Marije rožencvet,“ „Pridige,“ „Lesarjeve „zgodbe sv. cerkve,“ „Elizabeto,“ „Alvaredovo družino,“ „Pravljice,“ „Veroniko“ in „Cirila in Metoda“ od Umeka; gg. bogoslovci „Lavr. pridig“ po 16, Humbertovih „Resnic,“ „Zivalstva“ in „Rastlinstva“ po 10 iztisov; sl. gimnazije in realke pa bukke: Cegnarjeve „Pesmi,“ Jesenkovo „Zemljepisno začetnico,“ Bilčeve „Pervence,“ Levstikov „Kraljedv. rokopis,“ „Ajanta,“ „Georgikon,“ „Ismael-beja“ in „Kritona,“ vsacih bukev po 5 iztisov za najpridniše uboge dijake.

2. Ker ni namen družbi sv. Mohora, da bi se bogatila, ampak da med prostim ljudstvom koristne bukke razširja in ob enem tudi slovenske pisatelje podpira, bilo je sklenjeno:

a) Da postane vsaka knjiga, ki jo dá družba sv. Mohora na svitlo, spet pisateljeva lastina, kakor hitro se družbina izdava poproda, če že pri sprejemi rokopisa ni bilo drugače odločeno.

b) Da se zviša plačilo za spise, ki so v gladki, popolnoma pravilni slovenščini pisani in je družba v natis prevzame. Plačevala bode družba vprihodnje take izvirne spise po 17 gld., prestave pa po 12 gld. za tiskano polo Koledarčkove oblike; če pa je spisom treba še poprave v besedi (v oblikah nič ne dé) ali čelo predelave, tem se bode plačevalo tudi vprihodnje kakor doslej po 14 in 9 gld. za tiskano polo. Če bi se pa kak popolnoma pravilni spis tiskal v Čvetnikovi ali še v večih oblikah, plačevalo se bode po 20, oziroma 15 gld. za tiskano polo.

c) Da družba sv. Mohora slavni slovenski matici v Ljubljani g. Vojškove bukve brez vsacega povračila dosedanjih stroškov prepusti.

3. Cena letošnjim družbinim bukvam se takole ustanovi: „Večernice“ XI. in XII. zvezek se bodo prodajale po bukvarnicah po 20 kr. „Oglenica“ in „Koledarček za leto 1866“ po 36 nkr. in „Cvetnik“ po 50 nkr.

* Program novomeške gimnazije je letos kaj zanimiv in se lepo odlikuje v primeri z drugimi, ki so na Slovenskem beli svet zagledali. Slava g. vodju in gg. učiteljem! Prihodnjic kaj več o njem.

* Baron Codelli, deželni glavar ali maršal, bode kot ljubljanski častni meščan prejel diplomo v slovenskem jeziku. To je gotovo veselo slišati!

* Iz prijateljskega dopisa smo zvedeli, da so čitalničini pevci 17. julija g. Miroslavu Vilharju, našemu izverstnemu pesniku, k njegovemu godu pod oknom peli. —

Duhovske zadeve.

Goriška nadškofija: G. Cettue Peter je postal vikar v Šmartinu pri Terzu, g. Boltar Andrej vikar je šel v pokoj zavolj bolezni, g. Kravanja Janez pa v začasni pokoj.

Kerška škofija: Č. g. Marinič Jan. je postal pravi kanonik v Gospej-sveti; č. g. Vavra Jan je dobil faro pri sv. Kervi. Č. g. fajm. Lesjak Janez je pensioniran.

Odperta listnica.

G. fajm. Sk. J. v Amb. naročnina ni došla; popračajte. — Gosp. F. J. v V., gosp. B. R. pri sv. Barb. — gosp. K. v Lj., — gosp. dr. S. v M. ali spite, časi so imenitni, prosimo!

Dunajska bors 4. avgusta 1865.

Bankine akcije	788
Kreditne	173
London	111
Novi zlati	526
Srebro	108